

ИНИЦИАТИВИ НА IFLA ЗА ПОПУЛЯРИЗИРАНЕТО НА БИБЛИОТЕЧНИЯ ТУРИЗЪМ

Радослав Христов

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме: Целенасочената работа по представянето на библиотеките на световната сцена е сред ключовите дейности в Стратегията на Международната федерация на библиотечните асоциации (IFLA) за 2019 – 2024 г. Заради приноса си за популяризирането на библиотечния туризъм две инициативи на IFLA се открояват като полезни инструменти, провокиращи интереса на посетителя – наградата „Обществена библиотека на годината“ и проектът „1001 libraries to see before you die“ („1001 библиотеки, които трябва да видиш, преди да умреш“). Настоящият доклад представя потенциала им за популяризирането на библиотеките като туристически продукт. Направени са изводи, че те променят схващането за библиотеките като „хранилища за книги“ и са вдъхновение за библиотечния турист.

Ключови думи: IFLA, библиотечен туризъм, проект, награда, Обществена библиотека на годината.

Въведение

Постигането на популярност за една библиотека изисква повече реклама и за целта, както посочва М. Модева-Нанкова, се подготвят информационни кампании, формират се уеббазирани платформи и сайтове. Давайки примери с някои от най-популярните библиотеки по света, тя отбелязва, че навсякъде те са широко рекламирани чрез медиите и научни публикации [1]. Включването на библиотеките в инициативите на различни организации също може да се превърне в ефективна реклама за тях и да послужи за по-добрата им разпознаваемост от широката общественост. В свое проучване Л. Прокопенко споделя мнението, че проектите, конкурсите и наградите могат да допринесат за привличането на интереса на туристите към библиотеките. Сред успешните примери тя откроява инициативата на Международната федерация на библиотечните асоциации (IFLA) „1001 libraries to see before you die“ и връчваната от Федерацията награда „Обществена библиотека на годината“ [2].

Редица изследователи са фокусирали своите научни търсения върху библиотеките, представени в уебсайта на „1001 libraries to see before you die“, а немалко са и специалистите с интерес към носителите на наградата „Обществена библиотека на годината“. Сред тях са С. Бех-Петерсен [3], Р. Ман [4], С. де Нойман [5], Т. Игараша [6], А. Рудер [7], Д. Хъдсън [8] и др. Към този момент обаче тези библиотеки не са били разглеждани едновременно в контекста на туризма и с акцент върху мястото си в двете инициативи на IFLA.

Методология на изследването

Целта на доклада е да представи и анализира наградата „Обществена библиотека на годината“ и проекта „1001 libraries to see before you die“ в светлината на мястото им на полезни ресурси за развитието на библиотуризма. Като основни методи на работа са използвани проучване на информационни източници, съдържателен анализ и синтез. Формулирани са конкретни изводи за значимостта им по отношение на по-голямата популярност, която те дават на библиотеките, провокирайки интерес към тях.

Резултати

Целенасочената работа по представяне на библиотеките на световната сцена е сред ключовите дейности в Стратегията на Международната федерация на библиотечните асоциации (IFLA) за 2019 – 2024 г.¹ Благодарение на редица свои активности Федерацията дава по-широка публичност на дейността на библиотеките, излизайки от тясно профилираната рамка, и прави достойние за обществеността добри практики в областта на библиотечното обслужване, ангажимента на библиотеките за опазване на околната среда, прилагането на иновативни маркетингови подходи. С оглед на приноса си за популяризирането на библиотечния туризъм две от тях се открояват като полезни инструменти, промотиращи библиотеките като туристически забележителности. Това са наградата „Обществена библиотека на годината“ и проектът „1001 libraries to see before you die“ („1001 библиотеки, които трябва да видиш, преди да умреш“).

Наградата „Обществена библиотека на годината“ се връчва от Международната федерация на библиотечните асоциации (IFLA) на нови обществени библиотеки, които са успели най-добре да комбинират отворена и функционална архитектура с креативни високотехнологични решения и са включили както дигитални разработки, така и местна култура. За

да отговаря на условията, библиотеката трябва да е новопостроена или да се намира в сгради, които преди това не са били използвани като библиотека.²

Шест са критериите за оценка, на които трябва да отговарят претендентите за наградата:

Взаимодействие със заобикалящата среда и местната култура: Как архитектурата отразява културата на общността и се вписва в нея, как осигурява видимост в градския пейзаж и взаимодействие с околните сгради и пространства? Служи ли библиотеката като двигател на връзките в градския контекст? Може ли да функционира като център на общността с достъп за всички?

Архитектурно качество: Как всяко пространство работи по отношение на функции и логистика? Как се изпълнява и проектира архитектурната концепция в различни мащаби в сградата? Това е от голямо значение за начина, по който отделните пространства в библиотеката влияят на хората там.

Гъвкавост: Как са проектирани и организирани пространствата и как служат за вдъхновение за дейностите, които се организират? Например библиотеката включва ли съоръжения за организиране на работни срещи, има ли сцена? Използват ли се тези пространства и ако да – как? Могат ли лесно да бъдат модифицирани и използвани за различни дейности?

Устойчивост: Как устойчивото мислене е въплътено в библиотеката – например чрез намаляване на количествата използвани ресурси, използване на местни материали в строителния процес или намиране на нови начини за използване на природни ресурси като източник на енергия?

Пространство за учене: Начинът, по който библиотеката предлага разнообразни подходи към образованието. Как пространствата за учене посрещат различни търсения, възрастови групи и насърчават вариативни форми на учене? Как си взаимодействат учебните пространства с останалата част от библиотеката?

Дигитализация: Как цифровата комуникация и достъпността на библиотечното съдържание са интегрирани в пространството чрез използването на мобилни технологии? Как дизайнът, естетиката и взаимодействието се използват като основа за тази дигитализация? Използвана ли е тя по иновативни и креативни начини за създаване на преживявания на потребителите на библиотеката?²

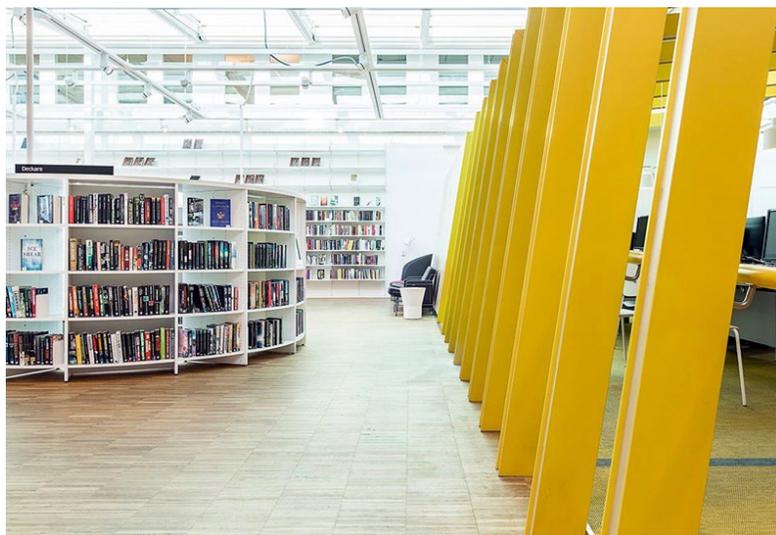
Наградата „Обществена библиотека на годината“ се присъжда от 2014 г. Седем библиотеки са нейни носители до 2022 г., като победители не са излъчени през 2017 и 2020 г. За първи път приза получава библиотеката „Крейгибърн“ в град Хюм, Австралия (вж. фиг. 1). Благодарение на сътрудничеството между архитекти, Градския съвет и местната общност тя е пример как една съвременна библиотека може да помогне за налагането на високи стандарти за проектиране на нова градска среда. Библиотеката се откроява като значима модерна конструкция с разпознаваема архитектурна концепция. Тя е важен център за бързо разрастващата се общност в град Хюм. В допълнение към библиотечните услуги сградата разполага с художествена галерия, кафене, детски кът, центрове за компютърно обучение и заседателни и многофункционални пространства, привличайки голям брой посетители. „Крейгибърн“ е добър пример как библиотеката може да създаде усещане за принадлежност у всички демографски групи.³

Фиг. 1. Библиотеката „Крейгибърн“ е първият носител на наградата „Обществена библиотека на годината“.

Библиотеката „Киста“ в Стокхолм, Швеция, е вторият носител на престижното отличие, през 2015 г. (вж. фиг. 2). Изборът на журито се основава на успешното експериментиране с пространството и технологиите. Пространствата на библиотеката варират от отделни стаи до зали за лекции и такива за представления. Партньорството с други организации, съчетано с

използването на съвременни технологии, прави възможно предлагането на широка гама от дейности. Библиотеката участва активно в интерактивни социални медии и организиране на събития. Тя има значимо място точно там, където е необходимо – в едно мултикултурно общество. Важно е, че „Киста“ се фокусира и върху наемането на персонал с широк спектър от експертни познания и езикови умения.⁴

Фиг. 2. Библиотеката „Киста“ има значимо място в мултикултурното общество на Стокхолм.

През 2016 г. наградата „Обществена библиотека на годината“ е връчена на „Dokk1“ в Орхус, Дания (вж. фиг. 3). Открита през юни 2015 г., само за една година тя посреща над един милион посетители. „Dokk1“ има богата колекция от книги и голям брой работни пространства. Организира тематични срещи и представления, домакин е на арт инсталации, а най-малките са привлечени от местата за игра. Любопитен факт е, че в „Dokk1“ се намира най-голямата тръбна камбана в света, която бие всеки път, когато в града се роди бебе.⁵

Фиг. 3. Изграждането на „Dokk1“ отнема 4 години.

Библиотеката предоставя безплатен достъп до свят на информация, вдъхновение, обучение и забавление. Определят я като „Дома на гражданите“, а персоналът и ръководството ѝ непрекъснато работят с участието на местната общност. „Dokk1“ е с фонд от около 350 000 хартиени, аудио- и електронни книги, списания, музика и игри на CD и DVD, като въпреки големия им брой логичната и ясна структура улеснява намирането на това, от което се нуждаят потребителите.⁶

Нидерландската библиотека „School 7“ в Ден Хелдер получава престижната награда през 2018 г. (вж. фиг. 4). Тя е открита две години по-рано в обновената сграда на училище, построено през 1904 г. При създаването на новата сграда са запазени характерът и атмосферата на старото школо. Много жители на града са го посещавали като ученици, което го прави място, изпълнено със спомени. Това е и причината сградата да запази старото си име и все още да се нарича „School 7“. Новата библиотека функционира като „всекидневна“ за местната общност и там буквално се случва всичко – от провеждане на сватбена церемония до празненство за рожден ден. Местни младежи обучават новите нидерландски граждани да практикуват езика. Ентузиазирани доброволци учат децата как да програмират малки роботи или да проектират игри. Организирант се много събития, свързани с историята на този край, а често гости там са писатели, които разказват за новите си книги.⁷

Фиг. 4. Сградата на библиотеката пази атмосферата и духа на старото училище.

Наричана „Новата Александрийска библиотека на Севера“ (Ооди 2018), „Ооди“ – централната библиотека на Хелзинки, Финландия, става носител на наградата „Обществена библиотека на годината“ през 2019 г. (вж. фиг. 5). „Ооди“ е некомерсиално градско обществено пространство, което е достъпно за всички и предоставя на своите потребители както знания и нови умения, така и възможност за потапяне в историята, работа и почивка. Библиотеката е проектирана съвместно с жителите на града, така че да отговаря най-добре на желанията и нуждите на потребителите. Идеи и съвети са събрани на градски събития и семинари, както и чрез уебсайтове и различни кампании. Колекцията на „Ооди“ включва книги на 20 езика и материали за деца, младежи и възрастни. Там всеки е добре дошъл да участва в разнообразни събития и семинари, да посещава лекции или да се вдъхнови от изкуството – седем дни в седмицата от сутрин до вечер, по време на празници, почивни и делнични дни. Всички събития са безплатни и отворени за обществеността.⁸

Фиг. 5. Всеки посетител на „Ооди“ има възможността да участва в различни събития.

През 2021 г. наградата е присъдена на „Дайхман Бьорвика“ – централната библиотека на норвежката столица Осло (вж. фиг. 6). Всеки от шестте ѝ етажа има различна атмосфера и функции и предлага по нещо за всеки – от зала за филмови прожекции до аудитория за 200 души; от пространства за занимания на най-малките до такива, в които се организират литературни събития; от своеобразна вселена от музика, филми, комикси, игри и приказки до работилници за заемане и използване на място на 3D принтери, шевни машини, резачки за винил, машини за печат върху текстил, широкоформатни принтери и поялници; от места за уединение до такива за провеждане на групови обучения и колоквиуми. „Дайхман Бьорвика“ разполага с колекция от почти един милион библиотечни единици, а също така там има достъп до електронни и аудиокниги чрез приложенията Allbok (на норвежки), Libby (на английски) и World Library (на няколко езика). Там се намира и т.нар. „Библиотека на бъдещето“ – арт проект с планирана продължителност от близо един век, който събира по един ръкопис годишно. Ръкописите се съхраняват непрочетени и недостъпни в библиотеката и едва през 2114 г. ще бъдат отпечатани и издадени.⁹

Фиг. 6. Колекция от над един милион библиотечни единици е на разположение на посетителите на библиотеката.

Обществената библиотека на Мисула в щата Монтана, САЩ получава отличието на IFLA през 2022 г. (вж. фиг. 7). Красивата и иновативна сграда е място, където хората се събират за досег с културата и обучение. Новопостроената библиотека разполага с всичко – кафе, магазин, високотехнологично продуцентско студио, където посетителите да експериментират с технологиите и медийното производство, „Жива лаборатория“, преодоляваща пропастта между библиотеката и света на научните изследвания, зали за игра и обучение, пространства за провеждане на различни събития и разбира се, много книги. В библиотеката на Мисула посетителите могат да се включат и в т.нар. семейни работилници, а също така да проведат генеалогични изследвания. Библиотеката предлага на местната общност уникално място за срещи, игра, учене и експериментиране. Нейната многофункционална роля на библиотека, място за знания и център на общността я превръща в уникален обект за събиране и комуникация в модерна и живописна среда.¹⁰

Фиг. 7. Сградата на библиотеката в Мисула е домакин на различни събития.

Проектът „1001 libraries to see before you die“ („1001 библиотеки, които трябва да видиш, преди да умреш“) е друга инициатива на IFLA, насочваща вниманието на обществеността към туристическия потенциал на библиотеките. Той е предназначен за всеки, който планира пътуване и има желание да посети библиотека там, където отива. Проектът е реализиран от екип от Секцията за обществени библиотеки на IFLA, който си поставя за цел да събере на едно място примери за най-добри библиотечни пространства от цял свят. Концепцията е дело на Анет Мьоберг, член на Постоянния комитет на Секцията за обществени библиотеки на IFLA, а инициативата е стартирана съвместно със Секцията „Библиотечни сгради и оборудване“ на IFLA.¹¹ Принципът на обогатяване с ресурси на интернет платформата на проекта е чрез номинации на библиотеки от цял свят, предложени на екипа на Секцията за обществени библиотеки. Изборът може да е заради сградата на библиотеката, местоположението ѝ, иновативните програми, които реализира, или ангажираността на общността. Освен това порталът включва връзки към други уебсайтове и информация по темата.¹²

Проектът „1001 libraries to see before you die“ е активен от юни 2014 г. до февруари 2017 г., като за този период на уебстраницата му са включени 104 библиотеки от 19 държави по целия свят: 28 от Австралия, по 10 от Германия и Тайван, по 8 от Великобритания и Испания, 7 от Швейцария, 6 от Финландия, по 5 от Дания и

Норвегия, 4 от Швеция, по 2 от Австрия, Хърватия, Иран и Полша и по 1 от Канада, Естония, Франция, Южна Корея и Украйна. Всяка е представена с кратък текст и снимки, както и с придружаваща информация за библиотеката, нейния адрес, телефонен номер, уебсайт, площ на сградата и дата на завършване на изграждането ѝ, население, което обслужва, а също така кой архитект е автор на проекта за нея.

От февруари 2017 г. уебсайтът на проекта „1001 libraries to see before you die“ е спрял и не се поддържа, но платформата не е свалена от интернет, за да послужи като вдъхновение за библиотечните пътешественици.

Изводи

Разгледана в контекста на туризма, значимостта на наградата „Обществена библиотека на годината“ еволюира от създаването ѝ до днес и трансформира смисъла си от символ на престиж и модерна визия до сполучлив инструмент за привличане на вниманието към библиотеките на по-широк кръг от обществото. Ставайки обект на интерес не само от страна на библиотечната гилдия и специализираната литература, но вече и на далеч повече хора, носителите на отличието променят разпространеното схващане за библиотеките като „хранилища за книги“ и водят до разбирането за тях като съвременни високотехнологични центрове, където всеки може да открие нещо за себе си.

Обзорът на лауреатите на наградата очертава няколко общи отличителни характеристики: успешно сътрудничество с други организации, както и ангажираност и грижа към местната общност – от първите стъпки на планиране, проектиране и избор на най-подходящото място за новата сграда, през изграждането ѝ, до същинското ѝ функциониране и вдъхване на живот. Дори да приемем, че първите четири етапа може да са просто плод на самоцел на амбициозна местна администрация, то одухотворяването на едно – макар и красиво – пространство, изградено от бетон, стомана и стъкло, би било невъзможно без активното участие на общността. С идеята човекът да не е просто потребител на определени услуги, а създател, творец на нови идеи и блага за своята общност, носителите на приза „Обществена библиотека на годината“ демонстрират ясната си визия за смисъла от привличането на хората на едно място, превръщайки го в своеобразен център на социума.

От своя страна, макар и неактивен към настоящия момент, проектът „1001 libraries to see before you die“ продължава да бъде източник на полезна информация не само за библиотечния

пътешественик, но и за всеки, който се интересува най-общо от архитектура и по-конкретно – от интериорен и екстериорен дизайн, както и от интегриране на съвременни технологии за устойчиво развитие. Лесната навигация и приятелският интерфейс, съчетани с изчерпателната, но не и отегчаваща информация за представените библиотеки, са ценен ресурс, който, от една страна, умело навигира потребителя, а от друга, инспирира идеи за разработването на нови проекти, свързани с библиотечния туризъм.

Заклучение

От позицията на безспорния авторитет и влияние на IFLA като водеща международна организация, представляваща интересите на библиотеките, компаниите за информационни услуги и техните потребители, наградата „Обществена библиотека на годината“ и инициативата „1001 libraries to see before you die“ утвърждават мисията на Федерацията за популяризиране на библиотеките сред по-широк кръг от обществото. В определен смисъл двете инициативи могат да бъдат анализирани и в светлината на своеобразни форуми, приближаващи човека до библиотеките и изваждащи библиотеките от тясно научния контекст, в който често биват поставяни. Благодарение на проекта и наградата, инициирани от IFLA, библиотеките със своите причудливи архитектурни форми или впечатляващи пространства, богати колекции или супермодерни технологии стават достояние на много повече хора, провокирайки интереса им да ги посетят.

Бележки

¹ IFLA strategy 2019 – 2024. IFLA Repository, 2019.

<<https://repository.ifla.org/handle/123456789/25>> (9.09.2022).

² IFLA/Systematic Public Library of the Year. <<https://www.ifla.org/g/public-libraries/ifla-systematic-public-library-of-the-year/>> (5.09.2022).

³ Model Programme for public libraries. <<https://modelprogrammer.slks.dk/en/news-events/public-library-of-the-year-previous-years/public-library-of-the-year-2014/#c123451>> (5.09.2022).

⁴ Model Programme for public libraries. <<https://modelprogrammer.slks.dk/en/news-events/public-library-of-the-year-previous-years/public-library-of-the-year-2015/#c123450>> (5.09.2022).

⁵ Zorthian, J. Denmark's Dokk1 is best public library in the world: Photos. – In: *Time*, 2016. <<https://time.com/4458185/denmark-library-cutting-edge-dokk1/>> (6.09.2022).

⁶ Library. Hjem. <<https://dokk1.dk/english/library>> (6.09.2022).

⁷ School 7. KopGroep Bibliotheken. <<https://www.kopgroepbibliotheken.nl/school-7.html>> (6.09.2022).

⁸ Oodi. <<https://www.oodihelsinki.fi/>> (6.09.2022).

⁹ Deichman. // <<https://deichman.no/>> (6.09.2022).

¹⁰ **World's best new public library found.** – In: *Systematic A/S*, 2022. <<https://systematic.com/en-gb/industries/library-learning/news-knowledge/news/world-s-best-new-public-library-found/>> (7.09.2022).

¹¹ **1001 Libraries to see before you die.** <<https://1001libraries.wordpress.com/>> (8.09.2022).

¹² **1001 Libraries to see before you die.** – In: *IFLA Public Libraries Section Blog*, 2014. <<https://blogs.ifla.org/public-libraries/2014/07/02/1001-libraries-to-see-before-you-die/>> (8.09.2022).

References/Литература

1. **Modeva-Nankova, M.** Biblioteki i kulturen turizam: Vazmozhnosti i pretpostavki za razvitie. Sofia: Za bukвите – O pismeneh, 2016.

[**Модева-Нанкова, М.** Библиотеки и културен туризъм: Възможности и предпоставки за развитие. София: За буквите – О писменехъ, 2016.]

2. **Prokopenko, L.** Bibliotechniy turizm: viznachennya ponyattya. – V: *Bibliotechniy visnik*, vol. 258(4), 2020, pp. 17 – 24.

[**Прокопенко, Л.** Библиотечний туризъм: визначення поняття. – В: *Библиотечний вісник*, 258(4), 2020, с. 17 – 24.]

3. **Bech-Petersen, S.** et al. Dokk1: Co-creation and design thinking in libraries. – In: *Proceedings of the 14th Participatory Design Conference: Short Papers, Interactive Exhibitions, Workshops*, vol. 2, 2016, pp. 92 – 93.

4. **Man, R.** Deichman Bjørvika (Oslo), desemnata cea mai buna biblioteka publica a anului 2021. – In: *Biblioteca*, vol. 5, 2021, pp. 32 – 48.

3. **de Neumann, S.** Oodi-Helsinki Central Library: Making the architectural vision a reality. – In: *Proceedings of Nordic Steel: Special Issue*, vol. 3(3 – 4), 2019, pp. 157 – 164.

4. **Igarashi, T.** et al. New roles and evaluation of public libraries: experience, involvement, empowerment, and innovation. – In: *Information and technology transforming lives: connection, interaction, innovation: Proceedings of the XXVII BOBCATSSS Symposium, Osijek, Croatia, January 2019*, 2019, pp. 435 – 443.

5. **Ruder, A.** School 7 ist die Public Library of the Year 2018: Meilenstein der Stadterneuerung/2016 eröffnete Bibliothek verbindet Hafen mit Stadtzentrum. – In: *BuB-Forum Bibliothek und Information*, vol. 71(2), 2019, pp. 116 – 118.

6. **Hudson, J.** A place called home: Encounters with libraries. – In: *Alexandria*, vol. 28(1), 2018, pp. 40 – 54.

За автора

Радослав Христов е докторант в Университета по библиотекознание и информационни технологии с тема на дисертационния труд „Достъпният туризъм и приносът на

библиотеките“. Завършил е бакалавърска програма „Книгоиздаване“ във Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ и магистърска програма „Библиотечно-информационен и културен мениджмънт“ в УниБИТ. Научните му интереси са в областта на достъпността на библиотеките за хора с увреждания, библиотечния туризъм, както и историята на книгата и библиотеките.

За контакт с автора: radoslavsvetoslavov@gmail.com

IFLA INITIATIVES TO PROMOTE LIBRARY TOURISM

Radoslav Hristov

University of Library Studies and Information Technologies

Abstract: Working towards showcasing libraries on the world stage is among the key activities in the International Federation of Library Associations (IFLA) Strategy 2019 – 2024. Because of their contribution to the promotion of library tourism, two IFLA initiatives stand out as useful tools to provoke visitor interest: the Public Library of the Year Award and the “1001 Libraries to See Before You Die” project. This paper presents their potential for promoting libraries as a tourism product. It concludes that they are changing the perception of libraries as “repositories for books” and are an inspiration for library tourists.

Keywords: IFLA, library tourism, project, award, Public Library of the Year.

About the Author

Radoslav Hristov is a PhD student at the University of Library Studies and Information Technologies with a dissertation thesis “Accessible Tourism and the Contribution of the Libraries”. He graduated from the BA program “Book Publishing” at the University of Veliko Tarnovo and the MA program “Library, Information and Cultural Management” at ULSIT. His research interests are in the field of accessibility of libraries for people with disabilities, library tourism and the history of books and libraries.

To contact the Author: radoslavsvetoslavov@gmail.com